

Twentse Post

MAANDBLAD VOOR CULTUUR EN GESCHIEDENIS

BEELDENDE KUNST, STREEKTAAL, NAAM- EN VOLKSKUNDE

nr. 8

AUG. 1972

11^e jrg.

HET DIALEKT VAN HAAKSBERGEN

DINANT DIJKHUIS (* 1910) is geboren en getogen Haaksbergenaar. Zijn voorgeslacht werd reeds plm. 1600 in Haaksbergen gesignaleerd. Het 'erve Diekhoe' (nu eigendom van de herv. diakonie) zal vermoedelijk het stamhuis van de familie zijn geweest.

Dinant Dijkhuis geniet in Haaksbergen algemeen bekendheid als organist-dirigent van de St. Pancratius-parochie, welke functie hij reeds vervult sedert 1931, toen pastoor A. Winholts hier parochieherder was. In 1971 vierde Dinant als zodanig zijn 40-jarig jubileum en werd hij vereerd met de onderscheiding 'Pro Ecclesia'.

Tot op de dag van vandaag staan jeugd- en mannenkoor van deze parochie onder zijn leiding, terwijl hij hier voorts de leiding heeft over een dames- en een bejaardenkoor.

Hij is er de man naar, die het goede van de kerkmuzikale vernieuwing dankbaar aanvaardt, maar daarnaast met hand en tand zowel 't gregoriaans alsook de klassieke polyfonie én de moderne meerstemmige muziek verdedigt en op het repertoire van de koren handhaaft.

Opgeleid aan de kerkmuziekschool 'St. Cecilia' te Utrecht (dr. C. Huygens OFM), was hij voorbestemd om als muziek-pedagoog een rol te spelen tot ver buiten de parochie-grenzen. Aan talloze Twentse scholen van verschillende types gaf hij als muziekdocent zijn beste krachten. Hij was de eerste die op de lagere scholen de methode Gehrels invoerde (een algemeen vormende muziekmethode, die thans overal in den lande ingang heeft gevonden).

Doordat hij op verzoek met klassen van de lagere scholen uit Haaksbergen ging demonstreren in Enschede en Hengelo, zijn in laatstgenoemde twee plaatsen de bekende volksmuziekscholen ontstaan, waarvan hij samen met Piet Reijns Sr. de eerste leraren waren. Uit deze scholen is het Twents Muzieklyceum voortgekomen.

Jarenlang was Dinant Dijkhuis dirigent van de Haaksbergse Harmonie, die hij in de allerhoogste afdeling (de vaandel-afd.) heeft gebracht. Thans is hij als muziekdocent ondermeer verbonden aan de Pedagogische Academie (Hoogveld) te Hengelo.

Met hart en ziel aan Haaksbergen verknocht en aan de plattelandscultuur, vinden plaatselijke souvenirs en oude boeren-gebruiksvoorwerpen in hem een liefdevol verzamelaar. Maar vooral de Haaksbergse woordenschat (in zeer uitgebreide vorm) heeft zijn grote belangstelling.

IN DE SFEERVOLLE woonkamer van Dinant Dijkhuis te Haaksbergen, waar ramen met kleine ruiten het daglicht temperen dat speels rond de waterketel op de antieke potkachel danst, staan enkele moderne kaartenbakken waarin duizenden kaartjes, beschreven met evenzovele dialectwoorden.

Het lijkt geen twijfel dat onze gastheer ontelbare uren heeft besteed aan het afvragen, optekenen, verklaren en katalogiseren van deze Haaksbergse woordenschat.

„Een monnikenwerk,” zo vinden wij.

„Een fijne liefhebberij,” vindt Dinant Dijkhuis.

BASIS-MATERIAAL VOOR DIALEKT-WOORDENBOEK

Wanneer we enkele kaarten in de bakken wel eens van nabij willen bekijken, informeert hij vriendelijk of we een bepaalde voorkeur hebben.

„Ja, laat U ons de kaart met het Twentse werkwoord 'doon' eens zien,” vragen wij; (wel wetende, dat dit verbum door de Twenten wordt gebezigd in talloze samen-

hangen, die soms aanmerkelijk of geheel verschillen van het Nederlandse spraakgebruik).

Dinant Dijkhuis zoekt even in zijn kartoteek en wipt dan een vijftal kaarten uit de bak die aan beide zijden beschreven zijn. Blijkbaar had hij aan één kaart niet genoeg om de meest opmerkelijke combinaties met het werkwoord 'doon' te registreren. Onder de vele voorbeelden van uitdrukkingen, waarbij de Haaksberger het werkwoord 'doon' gebruikt, treffen we er twee aan waarvan de betekenis ons niet bekend was:

□ „Hee hef zik fleenk duur edaone”: hij heeft zijn uiterste best gedaan; alles op haren en snaren gezet.

□ „Hee heft'r wa zovölle achter edaone..!": hij maakte er wel zoveel werk van, dat zijn verlangens werden ingewilligd.

Weer andere voorbeelden zijn algemener bekend:

„Niks op doon”: niet voor waar aannemen; niet op reageren.

„Met hen doon”: toegeeflijk zijn.

„Der oaver doon”: tot onder-

werp van gesprek maken.

„Der van doon”: er over spreken.

„Van daanke doon”: naar de zin maken.

Opgetekend uit de volksmond zijn de uitdrukkingen:

„Hee hef't bekekken en bedaone”: bezien en betast.

„Hee hef 't groot van doon”: hard nodig.

„Ze doot mekaa niks”: er is geen opmerkelijk verschil.

„Hee is naa gedaone”: zeer gierig.

„De karke is edaone”: de kerkdienst is beëindigd.

„Dat doo'k met oe um nog zovöll”: weddenschap met onbepaalde inzet.

Het zijn slechts enkele grepen uit het uitgebreide artikel bij het titelwoord 'doon'.

We vragen vervolgens enkele willekeurige kaarten op, die alfabetisch staan gerangschikt onder de letter B.

„de barve”: lijkbaar.

„beiern”: slingerend lopen; (hee beiert op de been).

„braasken”: lawaai maken, stampen; (wat bunt de keender

Twentse Post

Hoofdredakteur: J.W.M. GIGENGACK
Drukkerij, Redaktie en Administratie:
TWENTSE POST, Beekstr. 5, Hengelo (O.)
Telefoon: 17987 - Postgiro: 820018
Leesgeld f 3.75 per half jaar. Los nr. 75 ct.
Advertentie-tarieven op aanvraag. Copyright Uitg.

VERVOLG: DIALEKT HAAKSB.

daor boaven wier an 't braasken).

Tenslotte nog enkele trefwoorden onder de letter L.

„laankwage“: balk tussen vóór- en achteras van een boerenwagen door middel waarvan de achterwielen kunnen worden verplaatst, bijvoorbeeld bij het vervoer van boomstammen.

„lappensjoks“: venter met lappen.

„leewieken“: kortwieken van het pluimvee om wegvliegen te voorkomen.

„luuzenrekke“: (ook wel „spilleke“): stiksel met de hand gemaakt — in de vorm van een spinneweb — om het uitscheuren van het split in een linnen of katoenen hemd te voorkomen.

Deze willekeurige steekproeven maken duidelijk, dat Dinant Dijkhuis een waardevolle documentatie heeft opgezet die als basis kan dienen voor een Haaksbergens Woordenboek.

Met de etymologie (herkomst, oorsprong en geschiedenis van een woord) laat hij zich niet in. Dat is een vakgebied, waar doorknede etymologen al moeite genoeg ondervinden. Neem bijvoorbeeld het zeer verscholen maaiwoord 'geen' (samengeharkte gras- of hooi-regel), waarvan inmiddels wel vast staat dat het een afleiding moet zijn van jaan (Hd. jahn, Westvl. jaan, Deens aan, Zweeds ån), maar waarvan de etymologie in alle bijzonderheden nog niet is opgehelderd. Dinant Dijkhuis beperkt zich (en dat wil van de andere kant zeggen: ontplooit zich in den brede) tot streektaal-documentalist. Hij bedient zich niet alleen van potlood en papier, maar ook van de geluidsband.

DIALEKT-GESPREKKEN OP DE GELUIDSBAND

„Ik zeuk oole leu op in Hoksebarge en praote der met oaver allens en nog wat. Dit gesprek leg ik vaste op 'n geluudsbaand“, aldus Dinant Dijkhuis op onze vraag, hoe hij tewerk gaat met zijn 'tape-recorder'.

Graag maken we van de gelegenheid gebruik om enkele bandjes te beluisteren.

Weldra verplaatst de tape-recorder ons naar de keuken van een boerderij in de omgeving, waar eens de landbouwer Kieke-Beernd moet hebben gewoond. Tussen Dijkhuis en de boerin op het erve ontspint zich een gesprek in het 'Hoksebergens' over genoemde Barend, die de bijnaam Kieke-Beernd dankte aan zijn opvallende gaven op het gebied van de helderziendheid.

Behalve dialogen (gesprekken tussen twee of meer mensen) legt Dinant Dijkhuis ook monologen vast: éénmansgesprekken, waarbij hij gewoonlijk zelf aan het woord is en meestal een verhaal vertelt, dat hij vrij uit een of ander dialect of uit de landstaal in het 'Hoksebergens' heeft vertaald en soms van een algemene inleiding heeft voorzien. Daartoe behoren verhalen uit de middeleeuwse literatuur („Karel en de Elegast“, „Marieke van Nimwegen“), enkele sprookjes van Andersen enzovoort.

Tot besluit van dit artikel over Dinant Dijkhuis en zijn waardevolle dokumentatie-arbeid, geven wij hier gaarne zijn Twentse visie weer op een parabel in het Oerlese dialect [Brabant] door P. A. de Bond; een vrije vertaling die door de Haaksbergse dialectkenner zowel op papier als op de geluidsband werd vastgelegd.

NEN PARABEL

Dr was is nen Vaa met twee zónns, en 'n jóngst'n van de twee, den ni bes oppass'n, zea teegn zien Vaa:

„Vaa, doot mie mien kēendsdeal“, en 'n oaln deeln alns wat e ha met ziene beide zónns.

'n Dag of wat later, ton e alns bie mekaar har e zoch, geenk e 't hoes oet en trok nao 'n vrömd laand. Wied vot. En daor drèèjn dr in ne kottigheid alns duur!

Ton e niks mear ha, kwam dr nen naa duurn tied in dat laand, en was tr armood troef; dat sprekt.

STREEKTAAL

Hee geenk zik ton as knech verhuurn bie nen riekn boer, waor e vuur de varken mos zorg'n. En hee ha zunn'n merakels'n honger, dat e gearne met de vark'n met egett'n ha; ma num's gaf um wat.

En ton dach e bie zik zölm: Wat beunk toch begonn'n!

In 't hoes hebt ze van alns genog en mear zó vuur 't anpakken en ik wor hier zo mager as 'n braand.

Wè'j wa'k doon zal?

Ik gao wier nao mien volks hen en zal zegg'n:

„Vaa, hier beun'k; ik hebbe dr niks van emaaft, ik bun ni weerd da'j mie nog oen'n zönn neumt, ma zo'j mie ni will'n huurn as knech?“

En hee geenk wier op 't hoes op an.

Zien'n oaln Vaa, den alle dage dat e vot was ewès naor um ha oet ekèkk'n of e nog ni haoste wierkwam, zag um in de wiedte ankomm'n en was

méer as bli-j. Zo hard at e nog loop'n kon geenk e op um an, sloog beide arme um zien'n hals en kuss'n um.

Ton zea de jonge: „Vaa, ik bun teeg'n oe én God in 'n hemel heel lèllek ewès. Ik bun 't ni weard um nog oen'n zönn te wèen.“

Ma daor wol 'n oaln niks van höörn.

„Haal um voort ni-je kleare,“ zear e teegn de knechte „en doot um nen reenk an de vinger en ni-je skoone an de veute; slach 't beste kalf da we hebt; wie gaot no fees hoaln en plezeer maakn. Want mien'n jong was dood, ma is wier lèemdeg ewodd'n; wie wadd'n um kwiet, ma nó is e dr wier.“ En ze begonn'n plezeer te maak'n.

Den ölst'n zönn, wel op 't laand an 't wark was ton zien bröör wierkwam, höörn van wiedt'n a dat 'r bie 't hoes wodd'n elachn en ezong'n.

Hee reep ton één van de knechte en vroeg um wat 'r toch te doone was.

„Oew bröör is wier in 't hoes ekomm'n, en no hef oe Vaa 't beste kalf laot'n slachn umdat e zien'n zönn gezond en wal wier hef.“

„Wat, is mien bröör dr wier?“ Hee wodd'n naa helleg en wol ni mear nao 't hoes hen.

Ton de oale Vaa dat höörn, geenk e nao um hen en zea:

„Kom jonge, gao no met.“ Ma hee verdomm'n 't.

„Jaorn achtereene hè'k oe deend, en nog nooit he'k wat edaone wat ni doch, ma ie hebt mie ok nog nooit wat egeam um is eene keer plezeer te maak'n met miene kammeräo. Ma no hee dr wier is, dent alns op hef emaaft en waor niks an gelèegn is, no laoj 't beste kalf slachn en is tr fees.“

„Ma miene jonge“, zea 'n oaln, „ie bunt aait bie mie, en alns wa'k hebbe is ok van oe.“

Mo we no ni bli-j wèen? Oew bröör was dóód, ma is wier lèemdeg ewodd'n; wie wadd'n um kwiet, ma nó is e wier trechte.“

ONDER DE OUDE PAPIEREN op het erve 'de Meijer' ('de Hof') te Geesteren [gem. Tubbergen] bevindt zich onderstaande brief uit de 1ste helft van de vorige eeuw. Daaruit blijkt dat het betalen van belasting ook in die tijd geen spontane aangelegenheid is geweest.

De verponding was een belasting op gronden en huizen. Turf-accijns was een verbruiksbelasting op brandstof en rustte op de gehele bevolking. De brief spreekt verder voor zich zelf.

Amice,

Hiernevens ontvangt U eene lijst van restante verponding van den jare 1838 en 1839. Hebt de goedheid deselve aan te manen en neemt van ieder 0,10 C. en zegt hen dat de Meyer en Booiman Zondag over acht dagen bij oude Mensink zullen tegenwoordig wezen hetzelfde te ontvangen; mogten zij niet komen, alsdan

TURF-ACCIJNS

zal men tot middelen van bedwang moeten overgaan; wanneer gij rond geweest zijt, geeft dan de Lijst bij de Meyer af. Verder is hier ingesloten een lijst van cuitanten wegens turf-accijns die dadelijk moet aangezegd wor-

HISTORIE

den; zeg hun toch dat ik bij niet betaling, mijne toevlugt moet nemen tot middelen die hun naderhand berouwen sullen.

Ootm., den 9 Dec. Uw vriend Eyink

[NB. De genoemde 10 Cent zijn uiteraard bedoeld als kosten van aanmaning. De ondertekening is onduidelijk: E(y)ink, E(ys)ink?]

Ter zijde van genoemd erve 'de Meyer' te Geesteren staat nog het hiernaast afgebeelde vakwerkhuis, dat in de vorige eeuw zou hebben gestaan in een weiland tegenover de huidige boerderij (aan de andere zijde van de Meyersweg).

Bedoeld weiland wordt door de huidige eigenaars nog aangeduid als 'de Oude Hof'.

Bij het dieploegen van dit perceel tot op 60 cm. diepte, kwamen deze maand diverse scherven aardewerk naar boven.

De archeoloog drs. A. D. Verlinde (R.O.B. Amersfoort) inspecteerde in de afgelopen weken de vindplaats en verzamelde ter plaatse 15 kogelpotscherven met ontwikkelde randen (inheems met de hand gemaakt aardewerk) da-

terend uit plm. 1000-1300. Voorts 2 scherfjes blauw-grijs (inheems op de draaischijf vervaardigd aardewerk) uit 1300-1500. En tenslotte een scherf van een Raeren-kruikje (18de eeuws).

Aan de hand van deze vondsten stelde genoemde deskundige vast dat de omgeving van de vindplaats in de Middeleeuwen bewoond moet zijn geweest.

BOEKEN

MOLENS IN OVERIJSEL

Samengevoegd tot een dubbel deel, verschenen deze maand de jaargangen 1971 en 1972 van het Overijssels Jaarboek, beide gewijd aan de molens die binnen de provincie behouden zijn gebleven, teweten 41 windmolens en 8 waterradmolens.

Het 232 pagina's tellende molenboek bevat 122 fraaie foto's, waaronder meerdere in kleurendruk, en voorts een aantal interessante constructie- en detailtekeningen. Een tiental deskundige medewerkers zorgden voor informatieve bijdragen, waaronder een complete inventarisatie van het huidige molenbezit in dit gewest; een beschrijving van de historie en de techniek van de waterradmolens; een bijdrage over de plaats van de molen in het gemeenschapsleven enz. enz.

Al met al een verantwoorde en uitstekend verzorgde uitgave, gefinancierd door de provinciale overheid en door meerdere fondsen en stichtingen om in een lang gevoelde behoefte te voorzien. [32,50]

OOTMARSUM VROEGER EN NU

In de serie fotoboeken „vroeger en nu” van de Twents-Gelderse uitgeverij W.G. Witkam Enschede verscheen deze maand de aflevering 'Ootmarsum', samengesteld door de lokaal-historicus Gustaaf Klaas met fotografische medewerking van H. Exterkate.

De uitgave bevat 78 foto's, voorzien van toelichtende teksten en voorts een beknopte historische schets, die de betekenis van Ootmarsum als voormalig kerkelijk en wereldlijk centrum en hedendaags toeristenoord onderstreept. Gustaaf Klaas is een uitstekend kenner van zijn woonplaats. Dit komt vooral tot uitdrukking wanneer hij ons als ervaren gids over de oude binnenwallen en door 't hart van het oude vestingstadje leidt met zijn vele bezienswaardige gebouwen en historische bijzonderheden. Voorts kent hij ook de fraaie omgeving van Ootmarsum — naar Twents spraakgebruik — 'oet de kiek'. Een geslaagd fotoboek! [11,90]

LOSSERS BLONDJE

Blond meisje uit dorp Losser
je lust is maatloos groot
je danst en kust de mannen
met lippen vol en rood.

Je kleine soepele lichaam
zo vluchtig zacht en licht
vlijdt zich ook in mijn armen
bijna zonder gewicht.

Dan vlinder je weer verder
ik ben opnieuw alleen
en zwerf langs Twente's wegen
overal, maar nergens heen.

Kom veel, maar niet één tegen
die mij is toegedaan
mijn eenzaamheid wordt groter
het raakt met mij gedaan.

Ik ga in 't Aamsveen dwalen
en kom er niet meer uit
om eindelijk te rusten
tussen het fluitekruid.

Mijn dwaallicht blijft nog schijnen
en lokt het lossers blond,
de volle ronde lippen
de kussen van haar mond.

Wie nu kust is verloren
die komt er niet meer uit
die moet voortaan gaan rusten
al tussen 't fluitekruid.

1972 WILLEM VAN DER GOES

hengelo

Molens in Overijssel

Een uniek standaardwerk over de molens in deze provincie. [32,50]

Voor molenliefhebbers bovendien leverbaar:

Het Gelders Molenboek

[46,—.]

h.wichems & zn.
boekhandel Kantoorinrichting
MARKTSTRAAT 23, HENGELO (O.) TEL. (05400) 13188

PORTJE

Deldenerstraat 8
Hengelo (O.)

BLOEMSIERKUNST
K. Hunia & Zn.
Tuindorpstraat 38, Tel. 12751

Voor het inrichten van Uw woning:
Woninginrichting **Frans Tanke**
Weemenstraat 61. - Tel. 12862. - Hengelo (O.)
Zie overzichtelijke etalages en 3000 m² showroom

SPAR

MORSINK
SOLASPECIALZAAK *Service*
Weemenstr. 6, Tel. 17832 Hengelo

Automobiëlb企业rijf
Van Laar en Feijten
Enschedeestr. 127 - Tel. 13983 - Hengelo
DAF

koop in de boek

Makelaarskantoor
ROTTINK N.V.
Deldenerstraat 36-38, Telefoon 13041, Hengelo (O.)
VASTE GOEDEREN ♦ ASSURANTIËN ♦ HYPOTHEKEN

• MEUBELEN
• TAPIJTEN
• BEDDEN
PETRI voor de moderne woninginrichting!
MARKTSTR. 15

VERLICHTING
v. Merksteijn
Burg. Jansenplein 35 - Tel. 18556

Het beste adres voor:
GEDISTILLEERD, WIJN, BIER, LIKEUR, LIMONADE
Fa. Jac. Krabbenbos
Molenstraat 18

COOP
RAIFFEISENBANK
Parallelweg L.5. Hengelo Tel. 10061
Bijkantoren: Oldenz.str. 168, Beukweg 81 en Oelerweg 28.

H. J. Krakkers
AANNEMERSBEDRIJF
Tel. Hengelo 12964
Nieuwbouw, Onderhoud- en Betonwerken

HET SPEELGOEDPALEIS
Teutelink
Enschedesestr. 22, Hengelo

DAMES-, HEREN-, KINDER-PYAMA'S EN -ONDERGOED, SCHORTEN, ENZ.
Altijd goedkoop

VERSTEEG's veerveur hoes en earve
Sloetsweg 382
Hengelo (O.) — Tel. 12207

H. ter Braak
Gasconvectoren, Haarden, Electro- en Sanitair
Bornerstraat 24 Tel. 11137

Voor al uw elektrische installaties op elk gebied
N.V. Electro Techn. Bureau
v/h Sterckel
KOEKOEKSWEG 49, HENGELO

Hannink
Timmerfabriek NV
Hengelo (O.) — Tel. 13701
Levering van: kozijnen, ramen, deuren, trappen enz. voor utiliteits- en woningbouw

BEHANG EN VERF
Fa. Wed. J. Walhof
Dorpsmatenstraat Hengelo

RADIO EN TELEVISIE
Blaupunkt - Philips - Erres
Radio Redemeijer
(OOK VOOR KLEUREN-TV)
Emmastraat 10, Hengelo

♦ SCALDIA 412 LS
♦ LADA 1200 (Russ. Fiat)
♦ ZASTAVA 750 - 1300 - 125 PZ - 101 (Joeg. Fiat)
♦ VOLGA „M 24” (leverbaar met Peugeot Diesel).
Prijzen van 4788 tot 15.500
AUTOMOBIELBEDRIJF **ERNE**
Deldenerstr. 42, Tel. 12120

Autospuitinrichting BEVELSBORG
Ingericht met moderne AUTOSPUIT. en MOFFELCABINE
BINNENHAVEN 68 TEL. 14432

SINDS 1845:
Van Wezel
Transport — Montage
Kraanverhuur
Tel. Hengelo 19541
Tel. Amersfoort 11333
„Wie] veurt van allens”

VOLKSWAGEN
Onderhoud · Service · Verkoop
AUTO-BEDRIJF **HUISKES NV**
Deldenerstr. 134 - Hengelo

Diverse plaatsen

Coöperatieve Raiffeisenbank
MARKELO
de bank waar U 't beste zit

fa. **E. J. Lantink**
LANGESTRAAT 21 - 23, DELDEN
RADIO - TELEVISIE - ELECTRO
TECH. INSTALLATIE - BUREAU
WASMACHINES - VERLICHTING

Coöp. Aan- en Verkoopvereniging
Albergen
Tel. 05494-207
Veevoeder, Meststoffen
Brandstoffen, zaaigoed
Pootgoed, Div. artikelen
Alle veevoerders onder CLO-contrôle

Reis-art. en Lederwaren
GROBBE
Brinkstraat 46 - Tel. 1456 - Denekamp

Coop. Landbouwvereniging
— West-Twente —
met vestigingen te **MARKELO en GOOR**
Mengvoerders onder C.L.O.-contrôle, Meststoffen, Brandstoffen, Bestrijdingsmiddelen.

UW
privé zwembad als bouw pakket
MORSELT
BOUWMATERIALEN C.V.
Industriestr. 8 • BORNE - tel. 05400 / 1166